

Televíziós vetélkedők

A televízió történetében többször találkoztunk újabbnál újabb műsor-fajtákkal, de jelentőségüket tekintve egyik sem veszi fel a versenyt a vetélkedőkkel, ezekkel a jellegzetes televíziószerű műsorokkal. Nem szükséges a vetélkedők történetének áttekintése, mert mindannyian nézői, sőt részvevői is voltunk a TV vetélkedőnek. Több évre visszatekintve elegendő annyit mondanunk, hogy azok fejlődése szinte megszámlálhatatlan vetélkedőforma kialakítását eredményezte. A televízió közönsége örömmel jelöli meg a Rádió- és Televízió-újságban a műsorra tűzött vetélkedőket és sokan készülnek arra, hogy — esetleg egyéb programjaikat is félretéve — a felnőttek számára is játékot kínáló műsorokba aktív vagy passzív módon bekapcsolódjanak.

JÁTSZVA TANULNI

A vetélkedők jelentősége, vonzása mindenekelőtt abban található, hogy a felvevőkamerák — tehát a nyilvánosság — elé lépnek maguk a nézők és társasjáték formájában versenyeznek, játszanak, számot adnak különböző területekre vonatkozó tájékozottságukról, tudásukról, ügyességükről, és a pontozásos eredményektől, győzelmeiktől függetlenül, mindannyian játszva tanulnak és tanítják egymást.

A televízió technikai lehetőségeinél fogva módot ad arra, hogy nem jelenlevő tévénézők is bekapcsolódjanak a műsorba aktívan (telefonon) vagy passzív módon úgy, hogy — a vetélkedők színhelyének felhívása nélkül — együtt játszanak, együtt gondolkodnak, együtt próbálják megfejteni a vetélkedők kérdéseit, megoldani feladatait. A televízió megjelenése előtt ilyen élő nyilvános játékokra nem volt lehetőség. Éppen ezért, jelentőségének tisztázása után rögtön azt a kérdést kell felvetnünk, hogy mire akarjuk felhasználni a vetélkedőket.

Tudjuk, hogy a televízió szerepe, feladata társadalmi fejlődésünkben felbecsülhetetlen és nagyon sokoldalú: a televízió feladatai közé tartozik a tájékoztatás, a szórakoztatás, az ismeretterjesztés, az általános műveltség emelése, a társadalom nevelése. A vetélkedők lehetővé teszik, hogy a televízió egy műsortípus keretében szinte valamennyi feladatát teljesítse, mert ugyanúgy szolgálják a politikai tájékoztatást, mint ahogy hozzájárulnak az általános művel-

ség emeléséhez, az ismeretterjesztéshez, sőt a közizlés neveléséhez is. Ennek jelentőségére vonatkozóan elég, ha röviden utalok a MUNKA-ban korábban megjelent cikkekre, amely a giccsel és hatásaival foglalkozik. Ma számos olyan művésznek álcázott termékkel találkozunk, amelyek alkalmasak arra, hogy a tömegek izlését rontsák és a művészet fogalmát teljesen hamis formában érzékeltessék.

KIHASZNÁLT LEHETŐSÉG

A vetélkedők között sajátos helyet vívott ki magának a Röpülj páva sorozat, mert a zeneileg kevésbé képzett emberek figyelmét is felhívta arra, hogy Bartók Béla és Kodály Zoltán munkájának eredményét nem elegendő megőrizni, hanem kötelességünk továbbfejleszteni. A sorozatba becsúszott és oda nem való, álhangulatot keltő műdalok külön is felhívták a figyelmünket arra, hogy népzenei kincsünk megóvása érdekében sok még a tennivaló. Csak az általános műveltség emelésével lehet az álművészetek ellen küzdeni.

Az általános műveltség emelésében pedig a televízió vetélkedő műsorai már eddig is felbecsülhetetlenül sokat tettek. Gondoljunk csak a Fekete-fehér vetélkedőre, amely nagyon ügyes keretjáték közben, Budapest valamennyi kerületének szerepeltetésével élő monográfiát adott a fővárosról, felszabadulása 25. évfordulójának tiszteletére. Szégyen nélkül kijelenthetjük, hogy akik itt élnek és itt születtek ebben a városban, azok sem hallottak soha ennyit a város történetéről, társadalmi fejlődéséről, művészeti életéről, és mindenről, ami Budapest fejlődéséhez hozzájárult a felszabadulás előtt és után.

A Fekete-fehér című vetélkedő értékét, a Budapestről szóló monográfiát az tette igazán élővé, hogy a kerületek csapatai szorgalmasan és minden momentumra kiterjedő munkával állították össze saját kerületük monográfiáját. Így nyugodtan elmondhatjuk, hogy — a zsűri előkészítő munkáját is beleértve — soha nem folyt még ilyen széleskörű kollektív munka egy város monográfiájának összeállításáért.

A Fekete-fehér vetélkedővel kapcsolatban csupán azt sajnáljuk, hogy nem született meg párhuzamosan az a műsor is, amely a megyék vagy

megyeközpontok közötti hasonló tartalmú vetélkedést tűzte volna ki céljaul.

ELKERÜLHETŐ VESZÉLYEK

A vetélkedők értékelése csak akkor reális, ha a velük kapcsolatos veszélyekre is felhívjuk a figyelmet. Az egyik ilyen veszély az, ha a keretjáték a vetélkedő tartalma fölémelkedik, elnyomja a vetélkedő tartalmát és ezáltal a nem hivatásos résztvevőket kizárja a játékból. Az ilyen vetélkedő könnyen elvesztheti közönségét, és a vetélkedők iránti érdeklődés csökkenését okozza. Ugyanez a hatás, ha a vetélkedők színvonala indokolatlanul magas, és a nézők széles rétegének játéka helyett irodalmi, művészeti vagy technikai sznobok játékvá válik. A vetélkedő színvonalának meghatározásában nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a televízió előfizetői tábora ma már meghaladja az 1 700 000-et, és nem túlzás, ha ennek alapján 5 millió nézőről beszélünk. Ezért megengedhetetlen, hogy a vetélkedő csupán néhány száz ember játéka legyen. Az irodalmi és tudományos disszertációk megvédésére már a televízió megjelenése előtt másfajta intézményeket hoztak létre, amelyek megfelelő magas színvonalú bírálóbizottság és vitapartnerek összehozásával magas színvonalat tartanak. Ez a színvonal azonban messze meghaladja a tv-nézőtábor jelenlegi átlagszínvonalát, és ezért a disszertációs színvonalat változatlanul az egyetemeken, tudományos intézetekben és az Akadémián kell tartani.

Meg kell jegyezni, hogy a színvonal indokolatlanul magasra emelése nemcsak tartalmi kérdés. Gyakran a műsorvezetők vagy riporterek kifejezésformái nem elég közérthetőek ahhoz, hogy a játékból a közön-

„A fiatalok szakmai tudásukon kívül szakmájuk szeretetét is bizonyították”

ség többsége is bekapcsolódjék. Idegen eredetű szakmai zsargonból vett kifejezések használata csak arra jó, hogy — egyébként a színvonal emelése nélkül — kizárja a vetélkedőből való aktív vagy passzív részvételből mindazokat, akik a szakmai zsargonról távolállnak.

A vetélkedők szerkesztőségében nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy a főszereplők a televízió nézőközönségének köréből, előzetes versenyek és elődöntők után kerülnek felvevőkamera elé. Ennek megfelelően kell játszaniok a játékvezetőknek, sőt, a keretjének hivatásos színészeinek is. A közönségből kikerült szereplők képernyőn való „elnyomása” rontja a vetélkedők hitelét és csökkenti a műsorok iránti érdeklődést. *A közönségből kikerült „főszereplők” vendégek is a televízió nyilvánossága előtt, és a televízió munkatársainak is ennek megfelelően kell velük érintkezniök. Ne történjék az, hogy a vetélkedő résztvevői külön kegynek érezzék, ha ők is a televízió kamerái elé léphetnek.*

A vetélkedő műsorokkal kapcsolatban meg kell emlékezni a *Ki minek mestere* című sorozatról. Ezt a sorozatot a Televízió úgy rendezte meg, hogy a műsorok erősen szakmai jellege a nem hozzáértők számára sem volt zavaró. Megnyugtató volt látni az elkészült termékek és megoldott feladatok magas színvonalát. Külön örvendetes volt, hogy a vetélkedőt fiatalok számára rendez-

„Sajátos helyet vívott ki magának a Röpütj páva sorozat”

ték és ezek a fiatalok saját szakmai tudásukon kívül szakmájuk szeretetét is bizonyították.

TOVÁBBI LEHETŐSÉGEK

A vetélkedő műsorok iránti érdeklődés a jövőben várhatóan emelkedni fog, és ehhez nemcsak újabb és újabb témakörök ötletes kiválasztása, hanem a technika fejlődése is új lehetőségeket nyújt. *Már ma is lehetséges egyidőben több helyszínen vetélkedni, és várható, hogy a jövőben a közvetítésvonalak fejlesztése távolabb fekvő városokat, országokat és esetleg földrészeket is közelebb hoz egymáshoz, mód lesz tehát a ve-*

télkedők nemzetközivé tételére is. Így látókörünk kiszélesül, és különböző országok népei is közelebb kerülhetnek egymáshoz.

Ezen gondolatok segítségével a vetélkedők olyan variációs lehetőségeit tárhatjuk fel, amelyek biztosítékkal szolgálhatnak a vetélkedő műsorok fejlődésére, érdekességére és nyilvánosságának kiszélesítésére nemzetközi méretekben is. Ezért — részben tapasztalataink, részben következtéseink alapján — megállapíthatjuk, hogy e nagyon téveszerű műsor fejlődése nem lezárt: még sok kellemes órát tartogat közönségnek és szakembereknek egyaránt.

Forgó Mihály